

Д-р ТРИФУН ГРЕКОВСКИ

Веста за смртта на д-р Трифун Грековски во Гевгелија, градот којшто покојникот го сакаше и го помина делот од својот скромен и чесен живот, ги трогна срцата на оние кои го познаваа не само како еден од ретките и трудољубиви лекари, со какви специјалисти Македонија на времето не располагаа, туку и како човек кој своите интелектуални сили ангажирано ги вложувал и за делото на македонската слобода.

Д-р Трифун Грековски и принафа на групата македонска студентска младина која се школувала во Швајцарија пред, за времето и по Првата светска војна. Овие млади македонски интелектуалци се познати со својата жива активност за слободата на својот народ, особено кон крајот и по завршувањето на споменатата војна. Кога во Париз, во првата половина на 1919 година, се решаваше судбината на многу народи, тие, преку апели, писмени и усмени обраќања до познатите ислитичари и авторитетите на науката и уметноста, како и до Миропната конференција, се застапувале пивната земја да се здобие со независност.

Д-р Трифун Грековски делувал и по престанувањето на дејноста на Генералниот совет на Сојузот на македонските друштва во Швајцарија, кога по заклучувањето на мировните договори Женева стана центар на меѓународната активност во рамките на Друштвото на народите создадено да го чува мирот, меѓународната соработка, да се застапува за правата на народите и на националните малцинства. Мнозина сметаа дека оваа организација ќе биде во состојба да ги решава дури и нерешените национални прашања по оваа војна. Затоа, Друштвото на народите влеваше надежи и кај мнозина ангажирани Македонци и нивните политички асоцијации, така што тие не се откажаа од обидите за решавање на прашањето за слободата на Македонија и преку оваа организација.

Во новосоздадените историски услови — кога македонскиот народ по завршувањето на војната, со Версајскиот мировен систем, остана не само поробен туку и разделен — д-р Трифун Грековски не остана рамнодушен спрема судбината на својот народ. По пат на контакти со политичките фактори и дипло-

маниге, тој го истакнувал правото на македонскиот народ за независност и државност, согласно со принципот на народноста врз кој требаше да се темели мирот и поредокот во светот по големата катастрофална војна. Притоа е карактеристично што ова барање д-р Грековски не го поставувал како нешто што треба да му се подари на македонскиот народ, туку дека тоа право нашиот народ го има стекнато со неговата вековна борба за слобода.

Таквите историски права на својот народ д-р Трифун Грековски ги докажувал пред факторите и во „Друштвото на народите“.

Една таква негова конкретна акција е забележана и од нашата историографија. Тоа е неговиот обид да го постави македонското прашање во Друштвото на народите. Имено, во нашите настојувања да ги одделиме оние Македонци кои со искрени и чесни побуди настојувале да му помогнат на својот напатен народ, во Архивот на оваа организација ја најдовме и петицијата потпишана од д-р Трифун Грековски. Од документот разбравме дека во својство на член на Меѓународното биро за правата на народите и секретар на Комисијата за Македонија, тој побарал прием кај одговорните фактори во Секретаријатот на Друштвото на народите. Барањето му било прифатено и на 29 јуни 1921 година го посетил вискиот функционер на споменатиот орган на Друштвото на народите Хелмер Ростинг и му ја врачил петицијата по македонското прашање.

Со својата содржина петицијата ни остави посебен впечаток, зашто во неа е присутен еден зрел приод и во значителна мера студиозен трстман на нашето поблиско минато, на македонското прашање кое

стапало, особено по Берлискиот конгрес, „une partie de la question d'Orient“ — како што се изразил петиционерот. Во петицијата се потценцирани борбата, стремежите на Македонците да издвојуваат независност и државност. Посебно се уесуваат факторите во Друштвото на народите во способноста на македонскиот народ сам да управува.

Затоа во завршниот дел на петицијата се апелира на почитување принципот на самоопределувањето на народите и се напоменува дека „ние Македонците бараме ова неприкосновено право да се почитува“, бидејќи „македонскиот народ ги има неопходните способности да може сам да се управува, бидејќи тој не е една аморфна маса питу несложен колектив како што мислина заинтересирани писатели сакаат тоа да го тврдат“. Напротив, се подвлекува во петицијата, „во Македонија постои непоколебливо духовно единство засновано врз заедничките теглила и болки на масите што се наоѓаат под ропство. На главните основи на ова духовно единство е и одреден оној возвишен самопрегор на македонските маси за независност на својата земја од којашто во сите времиња никнувале херои, апостоли и страдалници“.

Петицијата завршува со следново:

„За секого кој ја познава Македонија и апетитите на балканските држави, нема да му биде тешко да сфати дека за таму ние ги бараме следниве решенија: издигнувањето на Македонија во една независна држава со што ќе се стави крај еднаш за секогаш на раздвоеноста помеѓу балканските држави, бидејќи со тоа ќе се престане македонскиот

народ да биде објект на комерцијални спогодби помеѓу своите соседи“.

Макар што ваквите петиции биле поретки, за разлика од оние зад кои стоеле врвовите на бугарското буржоаско општество на чело со дворот, сепак за зангиресираните фактори во Друштвото на народите биле од интерес, бидејќи при донесувале за нивното пообјективно информирање по однос на македонскиот проблем, односно за учество на пропагандистичките тенденции кои се вршени по однос на Македонија во оваа меѓународна организација. Токму тоа од документацијата се и подразбира. Имено, комментирајќи го разговорот што го водел со д-р Грековски, Хелмер Ростинг наведува дека поднесувачот на оваа петиција сакал и усмено да ја образложи праведноста на делото за кое тој се застапува и правилно да ги информира органите на Друштвото на народите по македонското прашање.

Меѓутоа, набргу се согледало дека во Друштвото на народите, кое требало пред сè да го штити Версајскиот систем, не постојат перспективи ниту надежи за решавање на македонското прашање. Оттука емаципираните личности и организации на Македонците го напуштаат ваквиот начин на активност, меѓу другото, и заради тоа што тоа би значело борбата за ослободување на Македонија да се сведе на борба за правата на Македонците како малцинство и сл.

Но д-р Трифун Грековски и на тоа не стои на страна од борбата за македонската слобода. Тој подоцна се јавува и на страниците на

списанието „Македонско сознание“, кое излегува во Виена, со статии со тематика од минатото на Македонија, со очевидна намера да ја популаризира историјата на својот народ, да укаже дека и Македонците имаат своја, автентична историја. Макар што Грековски не знаел кој и со какви цели го финансирал ова списание и чиј орган истото било, односно какви политички цели се криеле зад неговото издавање (за ова Грековски дозна дури по ослободувањето, кога стапнеше во разговор со него), за нас остануваат неговите искрени и чесни побуди, неговата готовност да му служи на народното дело.

Оттука не е случајно што семејството на овој чесен македонски патриот било активно вклучено во Народноослободителното движење во Гевгелиско, слеано со борбата на целиот македонски народ, со останатите југословенски народи кое под раководството на комунистичката партија на Југославија се круниса со извојување на слободата на македонскиот народ и со извојување на неговата државност во рамките на братската федеративна социјалистичка југословенска заедница.

Како човек со широка култура, скроман и искрен патриот д-р Трифун Грековски не беше оној што укажувал на својата ваква активност во тешките времиња од нашата најнова историја. Но се случи љубителот на македонската историја да доживее, независно од неговата волја, да биде одбележан во македонската историографија, се разбира, во условите на слободниот национален живот, кого тој страшно го сакал и за кој се борел.

Таков си беше и таков си остана д-р Трифун Грековски, живејќи тихо и повлечено во Гевгелија, неговата омилена средина која тој не ја напушти до крајот на својот достоинствено одживеан век.

Со тоа тој заслужи да остане во трајно сеќавање не само кај своите блиски, современиците, колегите, неговите омилен Гевгеличани туку

и кај помладите македонски генерации, зашто ние го вбројуваме и во редовите на оние чесни македонски интелектуалци кои не стоеја чиста туку беа и останаа како активни поборници и го дадоа својот придонес за делото на слободата и социјалистичката изградба на земјата.

Војо Кушевски